

Beheerpakketten Limburg

Inhoud

A01 – Pakket Grasland met rustperiode.....	3
A02 – Pakket Kuikenvelden: Last-minute beheer.....	4
A04 – Pakket Legselbeheer, pakket <i>a</i> : Nestbescherming op grasland of bouwland	5
A04 – Pakket Legselbeheer, pakket <i>b</i> : Rustperiode op bouwland 15 maart – 15 mei	6
A05 – Pakket Kruidenrijk grasland	7
A07 – Pakket Ruige mest	9
L09 – Pakket Poel en klein historisch water.....	10
L10 – Pakket Natuurvriendelijke oever.....	12
A13 – Pakket Botanisch waardevol grasland, pakketten <i>a</i> t/m <i>g</i>	13
A15 – Pakket Wintervoedselakker, pakket <i>a</i> : 15 mei – 15 maart	14
A15 – Pakket Wintervoedselakker, pakket <i>b</i> : 1 augustus – 15 maart.....	16
A16 – Pakket Vogelakker, pakket <i>a</i>	17
A16 – Pakket Vogelakker, pakket <i>b</i> : meerjarige vogelakker	19
Meerjarige vogelakker algemeen.....	19
Variant: Meerjarige vogelakker t.b.v. Kraanvogel.....	21
Variant: Meerjarige vogelakker t.b.v. Patrijs.....	23
A17 – Pakket Bouwland voor hamsters, pakketten <i>a</i> t/m <i>c</i>	26
A18 – Pakket Kruidenrijke akker, pakketten <i>a</i> t/m <i>c</i>	28
A19 – Pakket Kruidenrijke akkerranden	30
L20 – Pakket Hakhoutbeheer.....	32
L21 – Beheer van bomenrijen	34
L22 – Pakket Knip- of scheerheg, pakketten <i>a</i> en <i>b</i>	35
L23 – Pakket Struweelhaag	37
L24 – Pakket Struweelrand	39
L25 – Beheer van bomen op landbouwgrond.....	40
L26 – Pakket Half- en hoogstamboomgaard.....	41

Beheerpakketten Limburg

L27 – Pakket Hakhoutbosje.....	43
L28 – Pakket Griendje	45
L29 - Pakket Bosje.....	47
R31 – Pakket Insectenrijk graslandbeheer, pakketten <i>a</i> en <i>b</i>	49
Z39 – GLB: Bouwland voor hamster.....	50

Beheerpakketten Limburg

A01 – Pakket Grasland met rustperiode

Pakketten

De rustperiode betreft de periode:

- a) 1 april tot 1 juni
- b) 1 april tot 8 juni
- c) 1 april tot 15 juni
- d) 1 april tot 22 juni
- e) 1 april tot 1 juli
- f) 1 april tot 8 juli
- g) 1 april tot 15 juli
- h) 1 april tot 22 juli
- i) 1 april tot 1 augustus
- j) 1 april tot 8 augustus
- k) 1 april tot 15 augustus
- l) 1 mei tot 15 juni; het gras wordt vanaf 1 maart en voor de rustperiode niet gemaaid
- m) 8 mei tot 22 juni; het gras wordt vanaf 1 maart en voor de rustperiode niet gemaaid
- n) 1 april tot 1 september
- o) 1 april tot 15 september
- p) 1 april tot 1 oktober

Waarom

Het in acht nemen van een rustperiode op grasland is vooral voor weidevogels van belang. Ze biedt rust aan broedende vogels door de kans op verstoring van de legfels te minimaliseren. Ook kan het functioneren als opgroeigebied voor jonge weidevogels. In kleinschalige gebieden in leefgebied droge dooradering kunnen graslanden met een rustperiode, eventueel in de vorm van randen, dienen als schuil- en foerageergebied voor diverse fauna zoals kleine zoogdieren, vogels, vlinders en amfibieën. Ook in de natte dooradering kunnen grasland(rand)en met een rustperiode zinvol zijn voor soorten. In de rustperiode zijn landbouwkundige werkzaamheden niet toegestaan. Aan het eind van deze periode staat er een vrij hoge vegetatie op het perceel. De pakketten met een rustperiode tot na 15 augustus zijn bestemd voor laatbroedende soorten zoals kwartel.

Het beheer

- Er wordt een rustperiode in acht genomen van datum x tot datum y (zie beschreven onder pakketten);
- In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen plaats;
- *Pakket l en m*: Het grasland wordt vanaf 1 maart en voor de rustperiode niet gemaaid;
- Beweiding is in de rustperiode niet toegestaan.
- In goed overleg tussen deelnemer en veldmedewerker wordt ernaar gestreefd optimale leefomstandigheden voor weidevogels te creëren, bijvoorbeeld een gevarieerde vegetatie die veel insecten oplevert. De deelnemers trekken in het collectief gezamenlijk op om inzichten en kennis op te doen en te delen.

Beheerpakketten Limburg

A02 – Pakket Kuikenvelden: Last-minute beheer

Pakketten

De rustperiode ligt in de periode 1 mei tot 1 augustus, en heeft een duur van tenminste:

- a) 2 weken
- b) 3 weken
- c) 4 weken
- d) 5 weken
- e) 6 weken

Waarom

Het pakket kuikenvelden heeft een vergelijkbaar doel als het pakket 1. De rustperiode wordt echter niet van tevoren vastgelegd van datum x tot datum y, maar wordt ad hoc bepaald om rust te creëren op plaatsen waar dit nodig is. Indien de kuikenvelden in de vorm van randen worden aangelegd, dienen deze randen ten minste 6 meter breed te zijn.

Het beheer

- Er wordt een rustperiode in acht genomen van datum x tot datum y (zie beschreven onder pakketten)
- In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen plaats
- Beweiding is in de rustperiode niet toegestaan
- In overleg met de veldmedewerker wordt bepaald wanneer weer mag worden gemaaid.

Beheerpakketten Limburg

A04 – Pakket Legselbeheer, pakket a: Nestbescherming op grasland of bouwland

Waarom

Om weidevogels te beschermen is het lang niet altijd nodig om alle percelen waarop zich broedende weidevogels bevinden, te beleggen met een rustperiode. Bijvoorbeeld omdat de dichtheid aan weidevogels vrij laag is. In dit soort situaties kan het pakket landbouwgrond met legselbeheer een invulling geven aan weidevogelbeheer, door het legsel en de onmiddellijke omgeving hiervan te beschermen tegen landbouwkundige werkzaamheden. Landbouwgrond met legselbeheer kan bestaan zowel uit grasland als uit bouwland. Door het plaatsen van nestbeschermers of het op andere wijze ontzien van de legsel bij werkzaamheden, wordt de kans op het uitkomen van het legsel sterk vergroot. Percelen met legselbeheer hebben over het algemeen weinig nut als foerageergebied voor jonge weidevogels, tenzij gekozen wordt voor een combinatie met een kruidenrijke weidevogelgraslandrand.

Het perceel wordt grotendeels normaal agrarisch gebruikt. Nesten worden gemarkeerd met stokken of nestbeschermers om ze te ontzien bij landbouwkundige werkzaamheden, zoals maaien, weiden of inzaaien. Voor een toelichting op de werkwijze legselbeheer zie: http://scan-collectieven.nl/system/files/documenten/2015-04-30_werkwijze_beheerpakket_legselbeheer.pdf

Het beheer

- Op de percelen wordt gezocht. Gevonden nesten worden beschermd en gevrijwaard van alle landbouwkundige bewerkingen. Gevonden nesten zijn geregistreerd (bijv stalkaart of geo informatie). Indien een perceel grasland wordt gemaaid of anderszins bewerkt, wordt een enclave van tenminste 50 m² met minimaal een straal van 3,5 m aangehouden om de aanwezige gevonden nesten. Bij beweiding is een nestbeschermer geplaatst. Voor specifieke soorten kan nestgelegenheden worden geplaatst. De beheereenheid wordt tijdens het broedseizoen een of enkele malen afgezocht op aanwezige legsel. Gevonden legsel worden gemarkeerd, geregistreerd, en gemeld bij het Collectief.
- Indien een perceel grasland met nesten wordt gemaaid of anderszins bewerkt, wordt een enclave van tenminste 50m², met een straal van tenminste 3,5 m om de aanwezige nesten gevrijwaard van alle landbouwkundige werkzaamheden; indien het graslandperceel wordt beweide, dan wordt het vee geweerd van de gevonden nesten.
- Indien een perceel bouwland met nesten wordt bewerkt, dan wordt het nest gespaard door het tijdelijk te verplaatsen, of door middel van een nestbeschermer, of door om het nest heen te werken.

Beheerpakketten Limburg

A04 – Pakket Legselbeheer, pakket b: Rustperiode op bouwland 15 maart – 15 mei

Waarom

Op bouwland broedende weidevogels als de Kievit en Scholekster zijn kwetsbaar op het moment dat het bouwland bewerkt en ingezaaid wordt, bijvoorbeeld in de mais. Uitstel van de werkzaamheden leidt tot goede broedresultaten van die soorten. Het is dan behalve te weten dat een perceel door soorten gebruikt wordt om te broeden niet nodig om precies te weten waar de vogels broeden, zodat verstoring tegengegaan kan worden.

Het beheer

- Er wordt een rustperiode in acht genomen van ten minste 15 maart tot en met 15 mei
  - In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen plaats.
- Kan alleen worden afgesloten op percelen met aanwezige legsels van doelsoorten.
- Er wordt een rustperiode in acht genomen van ten minste 15 maart tot en met 15 mei. Als op andere momenten legsels worden aangetroffen dan geldt de rustperiode vanaf het moment dat er legsels zijn geconstateerd en gemeld bij het Collectief. In deze periode worden geen werkzaamheden uitgevoerd zoals zaaien, frezen, schoffelen en eggen.

Beheerpakketten Limburg

A05 – Pakket Kruidenrijk grasland

Pakketten

- a) Kruidenrijk grasland met rustperiode van 1 april tot 15 juni, 4 verschillende indicatorsoorten
- b) Kruidenrijk grasland met rustperiode van 1 april tot 22 juni, 4 verschillende indicatorsoorten
- c) Kruidenrijk grasland met rustperiode van 1 april tot 1 juli, 4 verschillende indicatorsoorten
- d) Kruidenrijk grasland met rustperiode van 1 april tot 8 juli, 4 verschillende indicatorsoorten
- e) Kruidenrijk grasland met rustperiode van 1 april tot 15 juli, 4 verschillende indicatorsoorten
- f) Kruidenrijk grasland met rustperiode van 1 april tot 22 juli, 4 verschillende indicatorsoorten
- g) Kruidenrijk grasland met rustperiode van 1 april tot 1 augustus, 4 verschillende indicatorsoorten
- h) Kruidenrijke graslandrand klasse A, 4 verschillende indicatorsoorten
- i) Kruidenrijke graslandrand klasse B, 8 verschillende indicatorsoorten
- j) Kruidenrijk grasland met rustperiode van 1 april tot 15 september, 4 verschillende indicatorsoorten
- k) Kruidenrijk grasland met rustperiode van 1 april tot 15 oktober, 4 verschillende indicatorsoorten

Waarom

Kruidenrijk grasland is van groot belang voor de biodiversiteit. In weidevogelgebieden vormen kruidenrijke graslanden terreinen waar kuikens kunnen opgroeien. De bloeiende kruiden trekken insecten aan waarop zij kunnen foerageren. In kleinschalige landschappen vormen diezelfde insecten ook de voedselbron van diverse vogelsoorten die in het struweel of in bomen broeden. De aanwezigheid van opgaande elementen langs en in het perceel is zeer belangrijk voor de doelsoorten van kleinschalig landschap. Vlinders hebben baat bij de beschikbare nectar, en ook kleine zoogdieren profiteren van het ruime insectenaanbod.

In combinatie met poelen zijn kruidenrijke graslanden van belang voor insecten zoals libellen en voor amfibieën.

Het beheer

- *Pakketten a t/m g, j en k*: er wordt een rustperiode in acht genomen van datum x tot datum y (zie beschreven onder pakketten);
  - In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen (ook met de tractor over het land rijden wordt als "bewerking" gezien) plaats;
  - Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid
  - Het gewas wordt jaarlijks minimaal 1 keer gemaaid en afgevoerd;
  - Minimaal a (zie beschreven onder pakketten) verschillende indicatorsoorten uit lijst b zijn in transect aanwezig in de periode x tot y (groeiseizoen) ;
  - *Bij pakketten a t/m g, j en k*: Beweiding is in de rustperiode niet toegestaan.
- In de rustperiode wordt de beheereenheid niet beweid, gemaaid, gerold, gesleept, of bemest, ook met de tractor over de beheereenheid rijden is niet toegestaan (bij twijfel neemt u contact met de veldmedewerker op). In deze periode is het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen niet toegestaan. Beweiding gedurende de rustperiode is toegestaan indien variant 5h en 5i worden uitgevoerd;

Beheerpakketten Limburg

- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van akkerdistel, ridderzuring, Jacob kruiskruid en brandnetel;
- Uitsluitend bemesting met vaste mest toegestaan buiten de rustperiode (pakket a t/m g, j,k). Bemesting is in het geheel niet toegestaan in het geval van pakket h en i;
- Pakketten a t/m c: Het gewas wordt jaarlijks voor 1 augustus afgevoerd door middel van maaien en afvoeren. Tweede keer maaien en afvoeren is toegestaan;
- Randenpakketten, pakketten h en i: in de rand wordt een extensief beheer gevoerd. Dit zorgt voor meer structuur in de vegetatie en een geleidelijke overgang van het grasland naar een naastgelegen perceel: een ander grasland, akker of bos. Indien nodig wordt de rand uit gerasterd (dit is mede afhankelijk van het toegepaste beheer op het grasland waar de rand is onderdeel van is).
- Het grasland mag niet worden gescheurd, gefreesd of heringezaaid;
- In kleinschalig landschap: in overleg met de veldmedewerker is er op het perceel opslag met struiken en ruigten (roos, braam en dergelijk), maximaal 10% van het oppervlakte;
- In goed overleg tussen deelnemer en veldmedewerker kunnen activiteiten tussentijds bijgesteld worden. Dit gebeurt op basis van nieuwe inzichten ten aanzien van het ecologisch doelbereik die gedurende de beheerperiode opgedaan worden door zowel deelnemer als het collectief. De deelnemers trekken in het collectief gezamenlijk op om inzichten en kennis op te doen en te delen.

Beheerpakketten Limburg

A07 – Pakket Ruige mest

Waarom

Het uitrijden van ruige mest is gunstig in een totaalaanpak voor weidevogelbeheer. Het bevordert een 'rustige' grasgroei, waardoor het gewas minder vol wordt en geschikter voor kuikens. Ook zorgt ruige mest voor meer structuur in het gewas en biedt het meer ruimte voor kruiden. De organische mest zorgt bovendien voor een rijk bodemleven waarop oudervogels kunnen foerageren. Ten slotte wordt het stro in de ruige mest door sommige vogels, Kievieten met name, ook gebruikt als nestmateriaal.

Het beheer

- Bemesting met ruige stalmest is verplicht; melding achteraf binnen 2 weken.
- Op de beheereenheid wordt in een kalenderjaar ten minste 10 en maximaal 20 ton ruige stalmest per hectare uitgereden.
- De ruige stalmest wordt in één keer tussen 1 februari en de begindatum van de rustperiode van het betreffende agrarische beheerpakket, óf vanaf de dag volgend op de einddatum van de rustperiode van het betreffende agrarische beheerpakket tot 1 september opgebracht, waarbij per beheerjaar slechts één melding gedaan mag worden.
- Van het uitrijden van de ruige stalmest wordt binnen twee weken na dat uitrijden melding gedaan in het administratiesysteem van het Collectief. De melding gaat vergezeld van een kaart met een topografische ondergrond waarop de beheereenheid is, dan wel beheereenheden zijn, aangegeven waarop de ruige stalmest is uitgereden.

Beheerpakketten Limburg

L09 – Pakket Poel en klein historisch water

Pakketten

- a) Kleine poel, van 1 september tot 15 oktober, 75 % tot 100 %
- b) Grote poel en klein historisch water, van 1 september tot 15 oktober, 75 % tot 100 %
- c) Kleine poel, van 1 september tot 15 oktober, 75 % tot 100 %
- d) Grote poel en historisch water, van 1 september tot 15 oktober, 75 % tot 100 %
- e) Jaarlijks beheer < 175 m²
- f) Jaarlijks beheer + eens in de 10 jaar opschonen binnen beheerperiode < 175 m²
- g) Jaarlijks beheer > 175 m²
- h) Jaarlijks beheer + eens in de 5 jaar opschonen binnen beheerperiode > 175 m²
- i) Jaarlijks beheer + eens in de 10 jaar opschonen binnen beheerperiode > 175 m²

Waarom

Poelen en de aangrenzende landbiotoop zijn van groot belang als leefgebied voor onder andere amfibieën zoals geelbuikvuurpad, vroedmeesterpad, poelkikker, boomkikker, knoflookpad en kamsalamander. Daarnaast vervullen een belangrijke functie voor vele andere soorten: leefgebied insecten (en zo ook voer voor vogels), drinkwater voor vele soorten, maar bijvoorbeeld ook modder langs de kanten die vogels als zwaluwen voor nestbouw gebruiken.

Het beheer

- Minimaal 5 % tot maximaal 100 % van de beheereenheid wordt van datum x tot datum y geschoond en/of gemaaid (zie beschreven onder pakketten);
  - Snoei- en of maaiafval is verwijderd;
  - **Uitgevoerd beheer achteraf binnen 2 weken melden.**
- Minimaal de helft van het natte oppervlakte van de poel bestaat in de periode 15 maart tot 15 juni uit open water. Voor behoud van voldoende open water wordt het element periodiek opgeschoond. Een incidentele droogval is toegestaan in de periode 15 juni tot 15 november.
- Vertrapping van de oevers bij het gebruik van het element als veedrinkpoel wordt voorkomen. Bij het gebruik als veedrinkpoel is minimaal de helft van de oeverlengte uitgerasterd. Afhankelijk van de doelsoort kan in overleg met de regiocoördinator hiervan worden afgeweken.
- Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in het element gebruikt worden.
- Er mogen geen vissen of andere dieren (zoals eenden en ganzen) worden uitgezet of gekweekt. Bij aanwezigheid van vis, is het toegestaan om de poel tijdelijk droog te zetten in de periode 1 september tot 15 oktober.
- Er mogen geen planten worden uitgezet in het element.
- Slootmaaisel of bagger mag niet verwerkt worden in het element.

Onderstaand beheer kan verschillen afhankelijk van de beoogde doelsoort.

Neemt u contact op met uw veldmedewerker hoe de ideale poel er in uw gebied uitziet:

- Maximaal 50% van het wateroppervlak mag beschaduwed zijn door bomen en struiken.
- Maximaal 25% van het oppervlaktewater mag beschaduwed zijn door bomen en struiken bij poelen voor doelsoorten **Knoflookpad**.
- Poelen voor doelsoort **Boomkikker en Geelbuikvuurpad** mogen niet beschaduwed zijn.

Beheerpakketten Limburg

- Voortplantingswateren van de **Geelbuikvuurpad** wijken vaak sterk af van de gemiddelde poel. Dit zijn vaak tijdelijke, kleinere wateren in een pioniersstadium. Deze voortplantingswateren moeten vanaf mei tot en met september water bevatten. Het pioniersstadium moet behouden blijven. Werkzaamheden ten behoeve van in standhouden van pioniersstadium ten behoeve van Geelbuikvuurpad moeten tussen 1 maart en 15 april uitgevoerd worden.
- Aangelegde stapelwanden, stapelmuren en steenhopen bij poelen als landbio-top voor o.a. **Vroedmeesterpad** moeten vrijgehouden worden van struik- en boomopslag en overgroeïende grassen en kruiden. Bij beweiding moet voorkomen worden dat de stapelwanden, stapelmuren en steenhopen vertrapt/beschadigd worden. Indien nodig herstellen.
- **Larven van Vroedmeesterpad** overwinteren regelmatig in het voortplantingswater. Bij het opschonen van poelen waar Vroedmeesterpadden voorkomen, moet hiermee rekening worden gehouden en indien nodig met begeleiding maatwerk geleverd worden. Uw regiocoördinator kan u hierbij ondersteunen.

Voor meer informatie over dit beheer en wat u aanvullend kan doen voor meer biodiversiteit: zie de factsheet over deze beheervorm (poel) op de website van Natuurrijk Limburg!

Beheerpakketten Limburg

L10 – Pakket Natuurvriendelijke oever

Waarom

Natuurvriendelijke oevers komen in heel Nederland voor langs waterlopen maar het meest karakteristiek zijn de natuurvriendelijke oevers voor Laag Nederland. Natuurvriendelijke oevers zijn door de mens aangebracht in de vorm van een plas- of dras berm of een flauw talud langs een bestaande waterloop. De begroeiing bestaat uit plantensoorten van natte ruigten en natte graslanden. Natuurlijk oevers zijn van groot belang voor de biodiversiteit door hun functie als belangrijk onderdeel van het leefgebied van soorten als bittervoorn, grote modderkruiper en rugstreeppad. Ook bij weidevogelbeheer zijn natuurvriendelijke oevers van belang.

Het beheer

- Minimaal 40% tot maximaal 75% van de beheereenheid wordt van 15 juli tot 1 maart van het volgende jaar geschoond en/of gemaaid;
- Snoei- en of maaiafval is verwijderd;
- **Uitgevoerd beheer achteraf binnen 2 weken melden;**
- Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid;
- *Pakket a:* De beheereenheid wordt niet beweid.
  - De beheereenheid wordt in een cyclus van minimaal éénmaal per 2 jaar en maximaal éénmaal per jaar geschoond en/of gemaaid
  - Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van akkerdistel, ridderzuring, Jacobskruiskruid en brandnetel.
  - Er mogen geen meststoffen in het element gebruikt worden;
  - In goed overleg tussen deelnemer en veldmedewerker kunnen activiteiten tussentijds bijgesteld worden. Dit gebeurt op basis van nieuwe inzichten ten aanzien van het ecologisch doelbereik die gedurende de beheerperiode opgedaan worden door zowel deelnemer als het collectief. De deelnemers trekken in het collectief gezamenlijk op om inzichten en kennis op te doen en te delen.

Beheerpakketten Limburg

A13 – Pakket Botanisch waardevol grasland, pakketten a t/m g

Pakketten

- a) Botanisch weiland
- b) Botanisch hooiland
- c) Botanisch waardevolle weiderand
- d) Botanisch waardevolle hooilandrand
- e) Botanisch waardevolle hooilandrand met rustperiode 15 juni – 20 juli
- f) Botanisch waardevolle hooilandrand met rustperiode 15 juni – 3 augustus
- g) Botanisch waardevolle hooilandrand met rustperiode 15 juni – 17 augustus

Waarom

Botanische graslanden dienen om botanische waarden in stand te houden. Het gaat vaak om typisch 'ouderwets' grasland met een wat pollige structuur en verspreid voorkomende kruiden. Karakteristiek soorten zijn Paardenbloem, Scherpe boterbloem en Pinksterbloem, en op de drogere percelen Margriet, Knoopkruid en Leeuwentand. Op de wat vochtiger graslanden kunnen kamgrasweiden ontstaan. De zgn. Veldgids voor ontwikkeling van kruidenrijke graslanden geeft een indicatie van de ontwikkelingsfase.

Botanisch waardevol grasland kan een belangrijke bijdrage leveren aan diverse vormen van beheer gericht op vogels, insecten en kleine zoogdieren. De aanwezige kruiden zijn een voedselbron, en de wat open, ijle structuur van de vegetatie kan schuilgelegenheid bieden. De aanwezigheid van opgaande elementen langs en in het perceel is zeer belangrijk voor de doelsoorten van kleinschalig landschap.

Het beheer

- Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid;
  - Minimaal 4 verschillende indicatorsoorten uit [lijst b](#) zijn in transect aanwezig in de periode x tot y (groei seizoen);
  - *Pakket a* : Van 1 maart tot 1 oktober is beweiding toegestaan met maximale veebezetting 2 GVE/ha;
  - Pakketten e, f en g: Er wordt een rustperiode in acht genomen van datum x tot datum y (zie beschreven onder pakketten);
  - Pakketten e, f en g: In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen plaats;
  - *Pakketten b, c, d, e, f en g*: Het gewas wordt jaarlijks minimaal 1 keer gemaaid en afgevoerd;
  - *Pakket b*: Beweiding is van 1 maart tot 1 augustus niet toegestaan;
  - *Pakket d*: Beweiding is van 1 januari tot 31 december niet toegestaan;
  - *Pakket e, f en g*: Beweiding is in de rustperiode niet toegestaan.
- De beheereenheid wordt niet bemest en er wordt geen bagger opgebracht.
- *Pakketten c en d*: randen liggen aan de buitenkant van het perceel.
- Het grasland mag niet worden gescheurd, gefreesd of heringezaaid.
- *Pakket a*: Bijvoeren is niet toegestaan.
- Klepelen is niet toegestaan;
- In kleinschalig landschap: in overleg met de veldmedewerker is er op het perceel opslag met struiken en ruigten (roos, braam en dergelijk), maximaal 10% van het oppervlakte;
- In goed overleg tussen deelnemer en veldmedewerker kunnen activiteiten tussentijds bijgesteld worden. Dit gebeurt op basis van nieuwe inzichten ten aanzien van het ecologisch doelbereik die gedurende de beheerperiode opgedaan worden door zowel deelnemer als het collectief. De deelnemers trekken in het collectief gezamenlijk op om inzichten en kennis op te doen en te delen.

Beheerpakketten Limburg

A15 – Pakket Wintervoedselakker, pakket a: 15 mei – 15 maart

Waarom

Wintervoedselakkers zijn belangrijk voor in Nederland overwinterende vogels. Niet ge oogste zaden dienen voor hen als voedsel, en dekking zorgt voor veiligheid. Om deze reden is het belangrijk dat in de periode dat overwinterende vogels voedsel op de beheerde percelen zoeken er hier een zaaddragend gewas op staat.

Wintervoedselakker wordt geheel vollelvelds gezaaid. Neem voor het te zaaien type zaadmengsel contact op met de veldmedewerker van uw uitvoeringscollectief. Als beheervorschrift geldt verder dat geen zaaizaad behandeld met insecticiden mag worden.

Het beheer

- Er wordt een rustperiode in acht genomen vanaf 15 mei tot en met 15 maart van het volgende kalenderjaar;
- In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen plaats
- Minimaal 90% tot maximaal 100% van de beheereenheid bestaat van 15 mei tot 15 maart van het volgende kalenderjaar uit zomergraan, wintergraan, bladrammenas of een combinatie van deze gewassen.
- Na 15 mei blijft het gewas staan tot 15 maart van het volgende kalenderjaar.

- Na het afsluiten van de (beschikte) contract worden nadere afspraken gemaakt over de exacte invulling van het beheer. In goed overleg tussen deelnemer en veldmedewerker kunnen ook gedurende de contractperiode activiteiten tussentijds bijgesteld worden. Dit gebeurt op basis van nieuwe inzichten ten aanzien van het ecologisch doelbereik die gedurende de beheerperiode opgedaan worden door zowel deelnemer als het collectief. De deelnemers trekken in het collectief gezamenlijk op om inzichten en kennis op te doen en te delen;
- Gedurende de aanwezigheid van het wintervoedsel wordt een rustperiode aangehouden. Bewerkingen in de oppervlakte zijn alleen toegestaan in overleg met de veldmedewerker.
- Bemesting van de beheereenheid is niet toegestaan tijdens de rustperiode.
- Twee jaar achter elkaar graan is voor soorten zeer geschikt. Echter, de deelnemer kan na wintergraan een ander gewas willen verbouwen. Daarvoor is een bemesting in voorjaar en bekalken in herfst meestal noodzakelijk. Door de rustperiode kan het perceel dan niet worden gebruikt. Beter passend maken in het bouwplan is dan noodzakelijk: de deelnemer pakt dit samen met de veldmedewerker op;
- Geen zaaizaad behandeld met insecticiden;
- Uiterlijk 15 mei wordt de beheereenheid ingezaaid, zodat er een gewas staat dat zaaddragend is per 1 november. Er wordt jaarlijks ingezaaid met een gangbare zaaidichtheid. Wanneer gekozen wordt voor een combinatie van zomergraan en bladrammenas, dienen deze in stroken naast elkaar geteeld te worden;
- Het te zaaien mengsel wordt afgestemd met de veldmedewerker: een combinatie van een klein beetje rammenas met zomergraan (richtlijn is ca 5 kg bladrammenas op 150 kg graan) is een mengsel dat voor zowel hamsters als akkervogels zeer goede resultaten oplevert. In wintertarwe kan in het voorjaar luzerne worden doorgezaaid. Dat geeft in zomer dekking en in volgende jaar een veld luzerne. De wintertarwe kan eventueel met hoge stoppel worden geogst. De luzerne wordt in het voorjaar 1x geogst voor de duurzaamheid van het gewas;
- Bij overlast van ratten mogen de delen waar zich ratten bevinden geklepeld worden: niet meer dan 10% van de beheereenheid. Een en ander steeds pas na overleg en toestemming van de veldmedewerker;

Beheerpakketten Limburg

- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het Protocol Chemische bestrijding bij agrarisch natuurbeheer, gepubliceerd op de website van SCAN [Protocol Chemische bestrijding](#).

Beheerpakketten Limburg

A15 – Pakket Wintervoedselakker, pakket b: 1 augustus – 15 maart

Waarom

Wintervoedselakkers zijn belangrijk voor in Nederland overwinterende vogels. Niet geoogste zaden dienen voor hen als voedsel. Om deze reden is het belangrijk dat in de periode dat overwinterende vogels voedsel op de beheerde percelen zoeken er hier een zaaddragend gewas op staat.

Wintervoedselakker wordt geheel vollevelds gezaaid. Neem voor een advies m.b.t. het te zaaien zaadmengsel contact op met de veldmedewerker van uw uitvoeringscollectief. Als beheervorschrift geldt verder dat geen zaaizaad behandeld met insecticiden mag worden.

Het beheer

- Er wordt een rustperiode in acht genomen vanaf het moment dat ingezaaid is (zie aanvullende beheervorschriften, op zijn laatst 1 augustus) tot en met 15 maart van het volgende kalenderjaar
- In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen plaats
- minimaal 90 % tot maximaal 100 % van de beheereenheid bestaat uit zomergraan, bladrammenas of een combinatie van deze gewassen (meezaaien van wikke of andere kruiden , zie aanvullende beheervorschriften) .
- Na inzaai blijft het gewas staan tot 15 maart van het volgende kalenderjaar.
- Tijdstip van inzaai en type mengsel:
  - Bij inzaai voor 1 juni: zomertarwe in gangbare dichtheden met eventueel bijzaai van Bladrammenas (in de verhouding 30:1) en/of Wikke (of andere soorten in overleg bijvoorbeeld *Vlas*, *Boekweit*, *Wilde korenbloem*, *Klaproos*) (in de verhouding 1:1);
  - Bij inzaai na 1 juni (en op zijn laatst 1 augustus): Japanse haver in gangbare dichtheden met eventueel bijzaai van Bladrammenas (in de verhouding 30:1) en/of Wikke (of andere soorten in overleg bijvoorbeeld *Vlas*, *Boekweit*, *Wilde korenbloem*, *Klaproos*) (in de verhouding 1:1);
  - In overleg met de deelnemer wordt bezien of een combinatie van zomergraan en bladrammenas in stroken naast elkaar geteeld kunnen worden
  - geen zaaizaad (dus ook van de andere gewassen dan graan) behandeld met insecticiden;
- Na het afsluiten van de (beschikte) contract worden nadere afspraken gemaakt over de exacte invulling van het beheer. In goed overleg tussen deelnemer en veldmedewerker kunnen ook gedurende de contractperiode activiteiten tussentijds bijgesteld worden. Dit gebeurt op basis van nieuwe inzichten ten aanzien van het ecologisch doelbereik die gedurende de beheerperiode opgedaan worden door zowel deelnemer als het collectief. De deelnemers trekken onder ondersteuning van experts in het collectief gezamenlijk op om inzichten en kennis op te doen en te delen;
- Gedurende de aanwezigheid van het wintervoedsel wordt een rustperiode aangehouden. Bewerkingen in de oppervlakte zijn alleen toegestaan in overleg met de veldmedewerker.
- Bemesting van de beheereenheid is niet toegestaan tijdens de rustperiode;
- Bij overlast van ratten mogen de delen waar zich ratten bevinden geklepeld worden: niet meer dan 10% van het beheereenheid. Een en ander steeds pas na overleg en toestemming van de veldmedewerker;
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het Protocol Chemische bestrijding bij agrarisch natuurbeheer, gepubliceerd op de website van SCAN [Protocol Chemische bestrijding](#).

Beheerpakketten Limburg

A16 – Pakket Vogelakker, pakket a

Waarom

Vogelakkers dienen 's zomers en 's winters als foerageergebied voor akkervogels in open akkergebieden. Vogelakkers dienen ook als broedhabitat van vogels, bijvoorbeeld voor Patrijs, Veldleeuwerik en Gele kwikstaart. De terreinen zijn onder meer aantrekkelijk voor muizen, die op hun beurt weer een belangrijke prooi zijn voor muizenetende soorten als Torenvalk en uilen. In het grotere geheel dienen vogelakkers de biodiversiteit van het agrarisch gebied omhoog te stuwen.

De vogelakker bestaat in de voorkeursoptie uit twee verschillende stroken:

- Strook "natuurbraak": mengsel gras/graaan/kruiden;
- Strook meerjarig eiwitgewas: luzerne.

Een tweede optie bestaat uit drie verschillende stroken:

- Strook "natuurbraak": mengsel gras/graaan/kruiden;
- Strook meerjarig eiwitgewas: luzerne;
- Strook graan.

Het aantal stroken wordt in overleg met de veldmedewerker vastgesteld. Ook de te zaaien zaadmengsels in de verschillende stroken worden in overleg met de veldmedewerker van uw uitvoeringscollectief vastgesteld. Als beheervorschrift geldt verder dat geen zaai zaai behandeld met insecticiden mag worden.

Het beheer

- De beheereenheid bestaat tussen 1 juni en 31 december uit één van de volgende gewassen of teelten: granen (niet zijnde maïs of graanstoppel), ingezaaide kruiden, eiwitgewassen (luzerne, rode klaver), braak, bladrammenas of een combinatie van deze;
  - De beheereenheid wordt niet beweid.
- De beheereenheid bestaat uit een perceel, met een afwisseling van stroken meerjarig eiwitgewas (luzerne/rode klaver), een kruidenrijke natuurbraak (gras/kruidenmengsel) en een graanstrook. De exacte invulling (aantal en breedte) van de stroken wordt afhankelijk van vorm perceel samen met deelnemer ingevuld.
- De kruidenrijke natuurbraak met gras/ /kruidenmengsel wordt jaarlijks eenmaal bij voorkeur in voorjaar voor 1 april bewerkt (gemaaid, geklepeld, losgetrokken, eventueel afgevoerd en eventueel bestreden tegen probleemkruiden), In het geval er zomergraan wordt gezaaid zie graan
- De graanstrook wordt bij zomergraan in voorjaar ingezaaid en bij wisseling na luzerne in herfst met wintertarwe.
- De eiwitgewassen (luzerne/klaver) worden normaliter jaarlijks meerdere malen (minimaal 1x) geoogst met tussenpozen van 7-8 weken – rekening houdend met het broedgedrag van de Veldleeuwerik en/of Patrijs, maar ook met insecten.
- Geen zaai zaai (dus ook van de andere gewassen dan graan) behandeld met insecticiden;
- Het graan wordt in gangbare dichtheden gezaaid in de gangbare periode en mag niet worden geoogst waardoor in feite een wintervoedselveldje in de vogelakker ontstaat.
- Het graan blijft staan tot 15 maart van het volgende kalender jaar en dient daarna geklepeld en ondergewerkt (of afgevoerd) te worden in het geval dat er een zomergraan wordt gezaaid. In het geval het een braakstrook wordt zie kruidenrijke braak.

Beheerpakketten Limburg

- De beheereenheid mag alleen worden bemest op het gedeelte met eiwitgewassen, en wel binnen 2 dagen na een maaibeurt. Als er bemest wordt is alleen runder- en schapenmest (met voorkeur voor biologisch) toegestaan. Andere vormen van dierlijke mest en kunstmest zijn (i.v.m. te hoge fosfaatgehalte) niet toegestaan.
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het Protocol Chemische bestrijding bij agrarisch natuurbeheer, gepubliceerd op de website van SCAN [Protocol Chemische bestrijding](#);
- Bij overlast van ratten mogen de delen waar zich ratten bevinden geklepeld worden: niet meer dan 10% van het beheereenheid. Een en ander steeds pas na overleg en toestemming van de veldmedewerker;
- In goed overleg tussen deelnemer en veldmedewerker kunnen activiteiten tussentijds bijgesteld worden. Dit gebeurt op basis van nieuwe inzichten ten aanzien van het ecologisch doelbereik die gedurende de beheerperiode opgedaan worden door zowel deelnemer als het collectief. De deelnemers trekken onder ondersteuning van experts in het collectief gezamenlijk op om inzichten en kennis op te doen en te delen.

Beheerpakketten Limburg

A16 – Pakket Vogelakker, pakket b: meerjarige vogelakker

Dit pakket heeft als doel een foerageergebied en veilige broedhabitat te bieden aan akkervogels en ligt meerdere jaren op dezelfde locatie. Het type variant dat voor u van toepassing is, is door de veldmedewerker met u afgestemd. Neem in het geval van onduidelijkheid hierover contact op met uw veldmedewerker. De bewerkingen in het veld zijn namelijk afhankelijk van het doel.

Dit pakket heeft 3 varianten:

- Meerjarige vogelakker algemeen
- Meerjarige vogelakker t.b.v. Patrijs
- Meerjarige vogelakker t.b.v. Kraanvogel

Deze worden hieronder allemaal beschreven

Meerjarige vogelakker algemeen

Waarom

Vogelakkers dienen 's zomers en 's winters als foerageergebied voor akkervogels in open akkergebieden. Vogelakkers dienen ook als broedhabitat, bijvoorbeeld voor Patrijs, Veldleeuwerik en Gele kwikstaart. Vogelakkers bieden een veilig broedhabitat. De terreinen zijn onder meer aantrekkelijk voor muizen, die op hun beurt weer een belangrijke prooi zijn voor muizenetende soorten als Torenavalk en uilen. In het grotere geheel dienen vogelakkers de biodiversiteit van het agrarisch gebied omhoog te stuwen.

De vogelakker bestaat in de voorkeursoptie uit twee verschillende stroken:

- Strook "natuurbraak": mengsel gras/graaan/kruiden;
- Strook meerjarig eiwitgewas: luzerne.

Een tweede optie bestaat drie verschillende stroken:

- Strook "natuurbraak": mengsel gras/graaan/kruiden;
- Strook meerjarig eiwitgewas: luzerne;
- Strook graan.

Het aantal stroken wordt in overleg met de veldmedewerker vastgesteld. Ook de te zaaien zaadmengsels in de verschillende stroken worden in overleg met de veldmedewerker van uw uitvoeringscollectief vastgesteld. Als beheervorschrift geldt verder dat geen zaaizaad behandeld met insecticiden mag worden.

Het beheer

- Minimaal 90 % en maximaal 100 % van de beheereenheid bestaat tussen 1 juni en 15 november uit één van de volgende gewassen of teelten: granen (niet zijnde maïs of graanstoppel), ingezaaide kruiden, eiwitgewassen (luzerne, rode klaver), braak, bladrammenas of een combinatie van deze
- De beheereenheid wordt niet beweid.

→ In goed overleg tussen deelnemer en veldmedewerker kunnen activiteiten tussentijds bijgesteld worden. Dit gebeurt op basis van nieuwe inzichten ten aanzien van het ecologisch doelbereik die gedurende de beheerperiode opgedaan worden door zowel deelnemer als het collectief. De deelnemers trekken in het collectief gezamenlijk op om inzichten en kennis op te doen en te delen;

Beheerpakketten Limburg

- In de beheereenheid worden stroken kruidenrijk gras, graan en eiwitgewas (klaver en luzerne in stroken naast elkaar geteeld, conform afspraak met veldmedewerker. De grasstrook grenst aan of ligt het dichtst bij de grens van het Natura 2000 gebied
- Het graan wordt in gangbare dichtheden in/door)gezaaid vanaf 15 maart en mag niet worden geoogst.
- Geen zaaizaad (dus ook van de andere gewassen dan graan) behandeld met insecticiden;
- Het graan blijft staan tot 15 maart van het volgende kalenderjaar en dient daarna te worden geklepeld en ondergewerkt.
- Het voornemen tot werkzaamheden op de beheereenheid wordt vooraf afgestemd met de veldmedewerker: met name in de voor broedvogels meest gevoelige periode van 15 maart tot 1 augustus (en bij toekomstige aanwezigheid jonge kraanvogels wellicht tot oktober);
- Per strook kruidenrijk grasland wordt jaarlijks maximaal 50 % gemaaid en afgevoerd. Maaiperiode vanaf 1 augustus tot 15 februari (vooraf af te stemmen met veldmedewerker met oog op natuurwaarden).
- Het eiwitgewas (klaver en luzerne) dient minimaal 3 keer per groeiseizoen te worden gemaaid en afgevoerd. Het tijdstip van maaien wordt ruim vooraf met veldmedewerker afgestemd met oog op broedende vogels.
- De beheereenheid mag 1 keer per jaar worden bemest, enkel op de stroken eiwitgewas. De bemesting dient binnen 2 dagen na de maaibeurt plaats te vinden.
- Indien er bemest wordt is alleen ruwe rundermest toegestaan. Ander vormen van dierlijke mest en kunstmest zijn niet toegestaan.
- Gebruik van insecticiden en fungiciden is niet toegestaan (gebruik van fungiciden is in overleg met de veldmedewerker toe te staan).
- Verstoring door recreanten wordt vanaf het moment dat het relevant is: namelijk vanaf het moment kraanvogels zich daadwerkelijk als broedvogels gevestigd hebben in het natuurgebied nabij de beheereenheid. In overleg met de veldmedewerker wordt bekeken hoe deze verstoring te voorkomen is.
- Schadebestrijding door afschot van houtduiven op de beheereenheid is niet toegestaan.
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het [Protocol Chemische bestrijding](#) bij agrarisch natuurbeheer, gepubliceerd op de website van SCAN.

Beheerpakketten Limburg

Variant: Meerjarige vogelakker t.b.v. Kraanvogel

Waarom

Foeragerende kraanvogelfamilies hebben insectenrijke akkerranden nodig, waarbij voldoende dekking en rust is gewaarborgd. Het beheer van de meerjarige vogelakker ten behoeve van de Kraanvogel is erop gericht om foerageermogelijkheden voor jonge kraanvogels te creëren, buiten het natuurgebied waar de kraanvogels broeden. Rust is een hele belangrijke factor om opgroeiende kraanvogeljongen succesvol tot het stadium te brengen waarop ze kunnen vliegen. Verder vormt de beheereenheid een buffer voor het Natura 2000 gebied.

Het beoogde habitat bestaat uit naast elkaar gelegen stroken met graan, luzerne, gras en maïs. Het graan, gras en luzerne zorgen voor voedsel en dekking. In het geval de beheereenheid grenst aan een regulier maïspaneel wordt de maïsrand weggelaten.

Kraanvogels broeden nog niet in Limburg, echter ook zonder kraanvogels is het beheer van waarde: de beheerde percelen dienen 's zomers en 's winters als foerageergebied voor akkervogels in open akkergebieden. Vogelakkers dienen ook als broedhabitat, bijvoorbeeld voor Patrijs, Veldleeuwerik en Gele kwikstaart. Vogelakkers bieden een veilig broedhabitat. De terreinen zijn onder meer aantrekkelijk voor muizen, die op hun beurt weer een belangrijke prooi zijn voor muizenetende soorten, als Blauwe Kiekendief en uilen.

De kraanvogelakker bestaat uit drie verschillende stroken:

- Strook insectenrijk grasland;
- Strook meerjarig eiwitgewas: luzerne;
- Strook graan.

De te zaaien zaadmengsels in de verschillende stroken worden in overleg met de veldmedewerker van uw uitvoeringscollectief vastgesteld. Indien nodig (bijvoorbeeld i.v.m. ondergrond) wordt middels doorzaaien eenzelfde resultaat bereikt. Als beheervorschrift geldt verder dat geen zaaizaad behandeld met insecticiden mag worden.

In overleg wordt per perceel een bouwplan opgesteld.

Het beheer

- De beheereenheid bestaat tussen 1 juni en 15 maart uit enkele van de volgende gewassen of teelten: granen (niet zijnde maïs of graanstoppel), grasland met ingezaaide kruiden en eiwitgewassen (luzerne).
  - De beheereenheid wordt niet beweid.
- In goed overleg tussen deelnemer en veldmedewerker kunnen activiteiten tussentijds bijgesteld worden. Dit gebeurt op basis van nieuwe inzichten ten aanzien van het ecologisch doelbereik die gedurende de beheerperiode opgedaan worden door zowel deelnemer als het collectief. De deelnemers trekken in het collectief gezamenlijk op om inzichten en kennis op te doen en te delen;
- De eiwitgewassen worden jaarlijks minimaal 1, of indien mogelijk tot 4 keer, gemaaid en afgevoerd.
- De beheereenheid bestaat uit een strook (met kruiden ingezaaid) kruidenrijk grasland van minimaal 9 meter, een strook graan van minimaal 12 meter en een strook luzerne van minimaal 4 meter;

Beheerpakketten Limburg

- De volgorde van de naast elkaar gelegen stroken is gras, luzerne en graan. De grasstrook grenst aan of ligt het dichtst bij de grens van het Natura 2000 gebied;
- Inzaai van zaadmengsel voor de kruidenrijke grasstrook passend bij de streek, in overleg met veldmedewerker;
- geen zaaizaad (dus ook van de andere gewassen dan graan) behandeld met insecticiden;
- Het graan mag niet geoogst worden en dient tot 15 maart te blijven staan;
- Tussen 1 juni en 1 oktober mogen er geen werkzaamheden in de beheereenheid plaats vinden.
- Maaaien van de grasstrook is toegestaan tussen 1 oktober en 1 juni. Het maaisel dient te worden afgevoerd.
- De luzernestrook wordt 1 keer per jaar tussen 1 oktober en 1 juni te worden gemaaid. Het maaisel dient te worden afgevoerd.
- Bemesting uitsluitend met ruige stalmest met een maximum van 15 ton per ha. Maximaal 100 kg N per ha. Monitoring van ontwikkeling bodemleven vindt plaats met oog op de toe te passen mestgift.
- Gebruik van insecticiden en fungiciden is niet toegestaan (gebruik van fungiciden is in overleg met de veldmedewerker toe te staan).
- Verstoring door recreanten wordt vanaf het moment dat het relevant is: namelijk vanaf het moment kraanvogels zich daadwerkelijk als broedvogels gevestigd hebben in het natuurgebied nabij de beheereenheid. In overleg met de veldmedewerker wordt bekeken hoe deze verstoring te voorkomen is.
- Schadebestrijding door afschot van houtduiven op de beheereenheid is niet toegestaan.

Beheerpakketten Limburg

Variant: Meerjarige vogelakker t.b.v. Patrijs

Waarom

Patrijsakkers dienen 's zomers en 's winters als foerageergebied voor akkervogels in open akkergebieden en bieden jaarrond dekking. Deze akkers zijn in de winter ook belangrijk voor overwinterende akkervogels zoals Kneu en Groenling. De terreinen zijn daarnaast onder meer aantrekkelijk voor muizen, die op hun beurt weer een belangrijke prooi zijn voor muizenetende soorten als Torenvalk en uilen. In het grotere geheel dienen vogelakkers de biodiversiteit van het agrarisch gebied omhoog te stuwen.

De patrijsakker bestaat uit afwisselende structuur van vegetatie. De patrijsakker wordt zodanig beheerd dat stroken ontstaan met graan, bloemen en kruiden. Enerzijds zorgt dit voor jaarrond dekking en voedsel (ook voor de jongen) voor een soort als de Patrijs. De stroken komen tot stand door het afwisselend in voorjaar ploegen/niet-kerende grondbewerking en inzaaien van de verschillende delen van het perceel. Hierdoor ontstaat overjarige begroeiing om in te broeden en een jaarlijks opnieuw gecreëerde kruidenvegetatie om de kuikens in groot te krijgen. Voor het te zaaien zaadmengsel wordt onderstaand advies gegeven, dit is bewezen effectief voor patrijs en andere vogels. Dit zaadmengsel bevat geen soorten die auw gaan domineren en zorgen voor een open structuur op de grond (zeer belangrijk voor voedselzoekende patrijzen en vooral ook hun jongen, zodat die door de vegetatie kunnen lopen. Hogerop wordt de vegetatie dichter en zorgt voor dekking vanuit de lucht). Alleen in overleg met de veldmedewerker van uw uitvoeringscollectief kan dit aangepast worden bijvoorbeeld door het toevoegen van gebiedseigen akkerflora. Als beheervorschrift geldt verder dat geen zaai zaad behandeld met insecticiden mag worden.

Zaadmengsel gras/graaan/kruidenstrook Patrijsakker			
De samenstelling kan wijzigen, neem altijd contact met de veldmedewerker op			
Geen zaai zaad (dus ook van de andere gewassen dan graan) behandeld met insecticiden			
Nederlandse naam	Latijnse naam	Aandeel (gewicht)	Meerjarig
Vlas	Linum usitatissimum	21%	
Boekweit	Fagopyrum esculentum	22%	
Zonnebloem	Helianthus annuus	8%	
Haver	Avena sativa	8%	
Luzerne	Medicago sativa	11%	x
Bladrammenas	Raphanus sativus	8%	
Bladkool	Brassica oleracea	3%	x
Wilde rogge	Secale multicaule	4%	x
Honingklaver	Melilotus officinalis	3%	x
Chichorei	Cichorium	5%	x
Triticale		4%	
Grote kaardebol	Dipsacus fullonum	3%	x
Totaal		100%	

Beheerpakketten Limburg

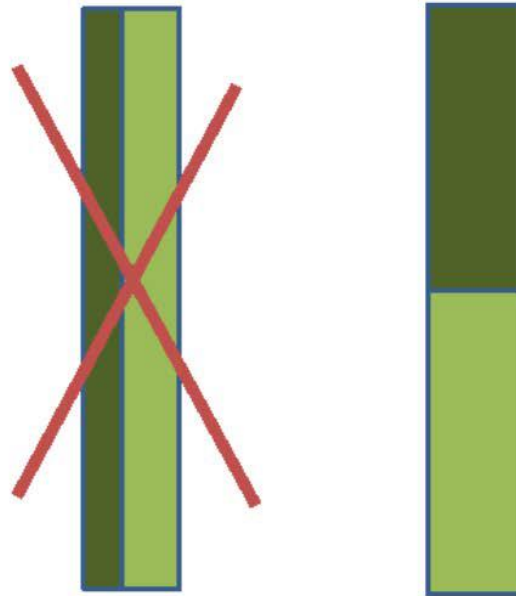
Het beheer

- Geen maaiwerkzaamheden van april tot september;
- **Eerste jaar:**
  - het hele perceel wordt ingezaaid met het geadviseerde zaadmengsel. Zaaien in april, eventueel maart (wegens vorstgevoelige soorten in het zaadmengsel);
  - Geen werkzaamheden in de winter.
- **Tweede jaar:**
  - In April wordt de helft van het perceel bewerkt (zie foto): onderwerken van de vegetatie en vervolgens opnieuw inzaaien. De andere helft blijft onbewerkt. In mei en juni is er op de niet bewerkte deel een goed ontwikkelde vegetatie, die nestgelegenheid voor patrijzen biedt. Op de bewerkte grond ontstaat nieuwe vegetatie, die in juli en augustus voor opgroeiende patrijzen van belang is. Vooral de nabijheid van die twee types vegetaties is goed. De twee verschillende stroken zorgen ook voor een lang bloeiseizoen, van mei tot laat in de herfst.
- **Derde jaar en verder:**
  - In April van het derde jaar worden de stroken die zijn blijven staan bewerkt van het perceel bewerkt. In de jaren erna wordt dit telkens afgewisseld
- De grootte en vorm van het perceel bepaald uit hoeveel stroken het bestaat. De stroken zijn minimaal 18 meter breed. Zie ook onderstaande afbeelding.
- De beheereenheid mag (en moet soms) 1 keer per jaar worden bemest, enkel op de stroken die worden geploegd/geklepeld e ondergewerkt (onderwerken mest op akkers is verplicht);
- Indien er bemest wordt is alleen ruwe rundermest toegestaan. Ander vormen van dierlijke mest en kunstmest zijn niet toegestaan;
- Gebruik van insecticiden en fungiciden is niet toegestaan (gebruik van fungiciden is in overleg met de veldmedewerker toe te staan);
- De beheereenheid wordt niet beweid;
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het [Protocol Chemische bestrijding](#) bij agrarisch natuurbeheer, gepubliceerd op de website van SCAN;
- In goed overleg tussen deelnemer en veldmedewerker kunnen activiteiten tussentijds bijgesteld worden. Dit gebeurt op basis van nieuwe inzichten ten aanzien van het ecologisch doelbereik die gedurende de beheerperiode opgedaan worden door zowel deelnemer als het collectief. De deelnemers trekken in het collectief gezamenlijk op om inzichten en kennis op te doen en te delen.

Beheerpakketten Limburg

Zie onder de afbeelding: wijze van indeling omgewerkte en niet omgewerkte deel van een strook of smal perceel: smal maakt kwetsbaar voor predatoren. Bij de bewerking in het voorjaar is het beter om de stroken dwars op het perceel te maken, niet in de lengte.

Beheerpakketten Limburg

A17 – Pakket Bouwland voor hamsters, pakketten a t/m c

Pakketten

- a) Bouwland voor hamsters zonder oogst: combinatie van graan, luzerne en eventueel bladrammenas
- b) Graanperceel/ opvangstrook voor hamsters zonder oogst: perceel of strook met alleen graan
- c) Regulier bouwland voor hamsters met hamstervriendelijke oogst: graan of luzerne
  - c.1) Bouwland voor hamsters: 1 jaar aangepaste oogst of nagewas
  - c.2) Bouwland voor hamsters: 2 jaar achter elkaar graan met aangepaste oogst
  - c.3) Bouwland voor hamsters: 3 of 4 jaar luzerne

Waarom

Deze pakketgroep is specifiek toegeschreven op de hamster die voorkomt in een beperkt deel van zuidelijk Limburg. Het moet deze soort mogelijkheden bieden om noodzakelijke dekking te vinden tegen predatoren, zich succesvol voort te planten en voldoende voedsel te bemachtigen o.a voor de winter. Hamsterbeheer bestaat uit een combinatie van de gewassen luzerne, graan en bladrammenas, of alleen graan. Hamsterbeheer heeft laten zien niet alleen positief uit te werken op deze soort, maar ook op andere diersoorten van kleinschalig akkerbeheer in het heuvelland. Zo werden vele honderden overwinterende zangvogels, diverse roofvogel- en uilensoorten, roofdieren en muizen aangetrokken door de specifieke beheermaatregelen.

Hamsters komen voor op bouwland met lössgrond meestal op de open plateaus. De granen worden niet geoogst en dienen in voorjaar en zomer vooral als dekking voor de hamster maar ook als wintervoedsel voor hen en vooral voor overwinterende akkervogels. Luzerne en bladrammenas zorgen tevens voor dekking, de laatste ook voor onkruidbestrijding en voedsel voor vinkachtigen (groenling, kneu, ringmus). Om onkruid in luzerne tegen te gaan, is het wenselijk dat het gewas eenmaal in het voorjaar wordt geoogst. Omdat hamsters in burchten onder de grond leven, is een grondbewerking dieper dan 25 cm niet toegestaan: dit zou de burchten en de daarin levende hamsters kunnen vernietigen. Meestal in het voorjaar worden de percelen geklepeld om een nieuw zaai bed te maken voor het nieuwe gewas. Dit kan ook al in de herfst plaatsvinden voor de inzaai van wintergraan.

Hamsterbeheer kan uitgevoerd worden in de vorm van een volleleveldspakket (meerdere gewassen) en als alleen graangewas (geheel perceel of rand ervan).

Het beheer

- **Pakket a:** Minimaal 90 % tot maximaal 100 % van de beheereenheid bestaat van 1 juni tot 31 december uit één van de volgende gewassen of teelten: granen (niet zijnde mais of graanstoppel), luzerne, bladrammenas, kruiden (ook ingezaaide), eiwitgewassen (klaver- of wikkesoorten) of een combinatie van deze.
- **Pakket b:** Minimaal 90 % tot maximaal 100 % van de beheereenheid bestaat van 1 juni tot 31 december uit granen (niet zijnde mais of graanstoppel), Kruiden (ook ingezaaide), eiwitgewassen (klaver- of wikkesoorten) zijn als ondervrucht toegestaan;
- **Pakket c:** Minimaal 40% van de oppervlakte bestaat van 1 mei tot 1 juli uit het gewas graan (niet zijnde maïs), luzerne, kruiden (ook ingezaaide) of eiwitgewassen (klaver- of wikkesoorten) of een combinatie van deze;
- De beheereenheid wordt niet beweid.

→ De zaaidichtheden worden toegespitst op bescherming van de Hamster (richtlijn: haver 110140 kg; tarwe 130-200 kg en Rogge 120-180 kg/ha);

Beheerpakketten Limburg

- Het verdient aanbeveling de luzerne jaarlijks voor 1 juni te maaien en af te voeren. Nieuwe, eenjarige luzerne kan bij hoge onkruiddruk in het eerste jaar enkele malen worden geklepeld om de onkruiddruk te verminderen. Luzerne kan meerdere jaren op hetzelfde perceel worden geteeld;
- Het overstaande graan, luzerne en bladrammenas worden jaarlijks in het voorjaar (februari of maart) geklepeld om een geschikt zaaibed te krijgen, bij de overblijvende luzerne voor een goede uitstoeling en hergroei, of bij klepelen in de herfst voor de inzaai van wintergraan;
- geen zaaizaad (dus ook van de andere gewassen dan graan) behandeld met insecticiden;
- De grondbewerking mag niet dieper dan 25 cm plaatsvinden.
- Mechanische bestrijding van plaagonkruiden is gedurende het gehele jaar plaatsgewijze toegestaan (in overleg met het Collectief).
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het Protocol Chemische bestrijding bij agrarisch natuurbeheer, gepubliceerd op de website van SCAN [Protocol Chemische bestrijding](#);
- Bij overlast van ratten mogen de delen waar zich ratten bevinden geklepeld worden: niet meer dan 10% van het beheereenheid. Een en ander steeds pas na overleg en toestemming van de veldmedewerker;
- **Pakket c:** Luzerne mag tot 1 augustus worden geoogst. Oogst gebeurt in stroken van max 25 m breed en per perceel worden stroken ongeveer 3 weken na elkaar geoogst.
- **Pakket c:** Het graan wordt geoogst: met arenstripper op regulier oogsttijdstip, of later dan 26 augustus met reguliere maaidorser, zo mogelijk blijft een stoppel staan of wordt een nagewas gezaaid;
- **Pakket c:** Gebruik van halmverkorters is toegestaan;
- In goed overleg tussen deelnemer en veldmedewerker kunnen activiteiten tussentijds bijgesteld worden. Dit gebeurt op basis van nieuwe inzichten ten aanzien van het ecologisch doelbereik die gedurende de beheerperiode opgedaan worden door zowel deelnemer als het collectief. De deelnemers trekken in het collectief gezamenlijk op om inzichten en kennis op te doen en te delen.

Beheerpakketten Limburg

A18 – Pakket Kruidenrijke akker, pakketten a t/m c

Pakketten

- a) Drie van de zes jaar graan
- b) Vier van de zes jaar graan
- c) Vijf van de zes jaar graan

Waarom

De kruidenrijke akker is van belang voor diverse soorten fauna in kleinschalige landschappen. De nectar, het stuifmeel, de zaden en de aangetrokken insecten vormen een interessante voedselbron voor veel dieren. Een goed ontwikkelde kruidenrijke akker is een bont pallet van grijsgeel of groengeel wuivende korenhalmen, rode klaprozen, witte kamilles en blauwe korenbloemen. Een niet te dicht gaangewas biedt ruimte voor de gewenste kruiden: de dichtheid van het gewas is een resultante van bemestingsniveau en niet van zaaidichtheid. De effectiviteit van het pakket wordt sterk verhoogd indien ruimte wordt geboden voor de vestiging en handhaving van een aantal zeldzame akkerkruiden. Akkerkruiden zijn eenjarig in akker en kunnen door goed beheer via zaad overleven en zich steeds vermeerderen.

Percelen waarop dit pakket afgesloten is, hebben in minimaal 3 van de 6 jaar een graangewas. In de overige jaren is het aan de beheerder zelf wat te verbouwen. Omdat geen kunstmest gebruikt wordt, en het chemisch bestrijden van onkruiden eveneens niet toegestaan is, zijn de omstandigheden gunstig voor de ontwikkeling van akkerflora.

Het beheer

Minimaal 90% van de beheereenheid bestaat van 15 mei tot 15 juli uit het gewas graan (niet zijnde mais), ingezaaide kruiden of een combinatie van deze.

- Voor de zaaidichtheden worden de gangbare normen aangehouden (richtlijn: haver 160 kg; tarwe 150 kg en Rogge 100 kg/ha).
- Inzaai van zaadmengsel passend bij de streek, in overleg met veldmedewerker;
- Geen zaaizaad (dus ook van de andere gewassen dan graan) behandeld met insecticiden;
- Het eerste jaar wordt gebruikt om in de provincie aan zaaigoed van streekeigen akkerflora te komen. In jaar twee wordt deze op de kruidenrijke akkers bijgezaaid, waarbij deze als kweekbed kan gaan dienen. Er wordt gebruik gemaakt van verschillende soorten waarbij korenbloem, klaproos een van de logische meer gewone soorten is. Meer zeldzame Rode lijstsoorten is de ambitie.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring, haagwinde, heermoes of kleefkruid.
- Bemesting van de beheereenheid met kunstmest of drijfmest is niet toegestaan. Samen met de veldmedewerker wordt afgestemd of bemesting met stalmest bevorderlijk is voor ecologisch doelbereik (afhankelijk van grond/voedselrijkdom bodem);
- De optimale mestgift voor een beheereenheid wordt onder begeleiding van experts en aan de hand van monitoring van de ecologische resultaten (meest eenvoudig: ziet een voorbijganger verschil met niet-agrarisch natuurbeheer)) samen met de deelnemer in de beheerplanperiode ontwikkeld.
- Voor de effectiviteit van het beheer op akkerkruidontwikkeling is er restrictie op de bemestingshoeveelheid nodig ten opzichte van volledig benutte (volgens wettelijke) bemestingsruimte) bemeste percelen. Alleen bepaalde landschappelijke flora als Korenbloemen, Kamilles en Klaprozen maken dan een kans, maar de meer bescheiden flora heeft een lager bemestings- en productieniveau nodig. In overleg met de veldmedewerker wordt bekeken of een bemestingsgradiënt naar de rand van het perceel mogelijk is, zodat in de schralere rand (bijv. 6 meter)

Beheerpakketten Limburg

meer kwetsbare soorten tot ontwikkeling zouden kunnen komen. *Pakket a*: Drie van de zes jaar graan: In tenminste drie van de zes jaren van de beheerperiode wordt graan (met uitzondering van maïs) verbouwd.

- *Pakket b*: Vier van de zes jaar graan: In tenminste vier van de zes jaren van de beheerperiode wordt graan (met uitzondering van maïs) verbouwd.
- *Pakket c*: Vijf van de zes jaar graan: In tenminste vijf van de zes jaren van de beheerperiode wordt graan (met uitzondering van maïs) verbouwd;
- Samen met de veldmedewerker wordt afgestemd of afwisseling tussen zomer- en wintergraan mogelijk is op de beheereenheid in de zesjarige beheerplanperiode;
- Samen met de veldmedewerker wordt afgestemd of het laten staan van stoppel mogelijk is op de beheereenheid;
- In goed overleg tussen deelnemer en veldmedewerker/expert kunnen activiteiten tussentijds bijgesteld worden. Dit gebeurt op basis van nieuwe inzichten ten aanzien van het ecologisch doelbereik die gedurende de beheerperiode opgedaan worden door zowel deelnemer als het collectief. De deelnemers trekken onder ondersteuning van experts in het collectief gezamenlijk op om inzichten en kennis op te doen en te delen.

Beheerpakketten Limburg

A19 – Pakket Kruidenrijke akkerranden

Waarom

Beheerde akkerranden kunnen verschillende functies hebben. Ze kunnen dienen als broed-, schuil- en foerageergebied voor akkervogels, zoals de Grauwe Kiekendief, Veldleeuwerik en Patrijs. Dit is vooral aan de orde in grootschalige open akkerbouwgebieden, met voldoende brede randen.

In kleinschalige landschappen kunnen akkerranden echter ook een belangrijke functie hebben, als voedselbron en schuilgelegenheid voor diverse soorten vogels, zoogdieren, insecten, reptielen en amfibieën.

Tenslotte kunnen akkerranden langs waterlopen dienen als middel om drift bij chemische bestrijding in de akker naar de waterloop toe te verminderen. De natuurlijke vijanden die al dan niet ingezaaide kruiden aantrekken kunnen bovendien bijdragen aan een verminderde noodzaak voor chemische bestrijding.

Het beheer

- Minimaal 90% van de oppervlakte van de beheereenheid bestaat in ieder geval van 15 mei tot 1 september (maar kan ook langer afhankelijk van beheerplan, zie eerste punt aanvullende beheervorschriften) uit één van de volgende gewassen of teelten: gras, granen (niet zijnde maïs of graanstoppel), ingezaaide kruiden, eiwitgewassen (luzerne, rode klaver), braak of een combinatie van deze.
  - De beheereenheid wordt niet beweid.
- Het Collectief stelt een beheerplan op, waarin o.a. de gekozen akkerrandvariant en het bijbehorend beheer in relatie tot het doel worden onderbouwd rekening houdend met de soorten waarvoor het pakket wordt ingezet: ecologische gebiedskennis is hier belangrijk. In het beheerplan wordt aangegeven en onderbouwd welke opbouw de rand heeft (aandeel kruiden, braak, graan e.d.), hoe vaak en wanneer de rand gemaaid wordt, en hoe vaak en wanneer de rand eventueel kan worden bewerkt;
- In goed overleg tussen deelnemer en veldmedewerker kunnen activiteiten tussentijds bijgesteld worden. Dit gebeurt op basis van nieuwe inzichten ten aanzien van het ecologisch doelbereik die gedurende de beheerperiode opgedaan worden door zowel deelnemer als het collectief. De deelnemers trekken in het collectief gezamenlijk op om inzichten en kennis op te doen en te delen;
- Als er een kruidenmengsel wordt ingezaaid, wordt in het beheerplan (zie vorig punt) bepaald welke zaaimengsels en welke zaaidichtheden gebruikt mogen worden;
- Geen zaaizaad (dus ook van de andere gewassen dan graan) behandeld met insecticiden;
- Eenjarige randen en meerjarige randen die niet in het najaar vernieuwd worden, blijven minstens tot 1 september staan;
- Bij vernieuwing van een meerjarige rand in het najaar wordt er tussen 15 augustus en 15 oktober gezaaid;
- Er wordt niet beweid van 1 juni tot 15 augustus.
- In principe wordt er niet geploegd en hoeft er maar eenmaal ingezaaid te worden. Indien – na overleg met de veldmedewerker – bewerkt met niet-kerende grondbewerking of eventueel geploegd is, is jaarlijks zaaien tenminste de eerste twee jaar van de beheerperiode noodzakelijk;
- Bij maaiwerkzaamheden wordt het maaisel binnen een maand afgevoerd, tenzij in het beheerplan (zie eerste punt) gegronde redenen zijn aangevoerd om dit niet te doen;
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het [Protocol Chemische bestrijding](#) bij agrarisch natuurbeheer, gepubliceerd op de website van SCAN;
- Daar waar ploegen is toegestaan, mag ook een andere diepe grondbewerking worden toegepast;

Beheerpakketten Limburg

- Bemesting van de beheereenheid is niet toegestaan, tenzij het gaat om een rand van tenminste 9 meter breed (pakket c, d, e of f) waarin kruiden of granen zijn ingezaaid. In dat geval is een bemesting met vaste mest toegestaan, indien dit passend is binnen het beheerplan (zie eerste punt);
- In goed overleg tussen deelnemer en veldmedewerker kunnen activiteiten tussentijds bijgesteld worden. Dit gebeurt op basis van nieuwe inzichten ten aanzien van het ecologisch doelbereik die gedurende de beheerperiode opgedaan worden door zowel deelnemer als het collectief. De deelnemers trekken in het collectief gezamenlijk op om inzichten en kennis op te doen en te delen.

Beheerpakketten Limburg

L20 – Pakket Hakhoutbeheer

Pakketten

- a) Jaarlijks beheer
- b) Jaarlijks beheer plus eenmaal per 6 jaar tussenkap / tussentijdse dunning
- c) Jaarlijks beheer plus eenmaal per 6 jaar eindkap / groot onderhoud
- d) Eenmaal per 6 jaar tussenkap / tussentijdse dunning
- e) Eenmaal per 6 jaar eindkap / groot onderhoud

Waarom

Hakhoutbeheer wordt in Nederland toegepast op verschillende landschapselementen zoals elzensingels en houtwallen. Deze landschapselementen kunnen van belang zijn voor o.a. vogels, amfibieën, insecten en kleine zoogdieren. Daarnaast hebben landschapselementen vaak een bepaald belang m.b.t. cultuurhistorie en landschappelijk schoon.

Dit pakket biedt verschillende beheeropties aan, die, afhankelijk van de doelstelling, passen bij lijnvormige beplantingen (met overstaanders en struweel. In Limburg hebben we daarbij te maken met:

- Holle wegen,
- Graften, en;
- Houtwallen.

Deze elementen worden met verschillende intensiteit beheerd, zie onder. Afhankelijk van de staat waarin het element zich bevindt wordt in overleg met de veldmedewerker bepaald wat nodig is.

Het beheer

- Minimaal 5% tot maximaal 100% van de beheereenheid is gesnoeid in de periode 1 oktober van het vorige kalenderjaar tot 1 maart van dit kalenderjaar. Het overige deel wordt in stand gehouden;
  - Snoeiafval op rillen leggen in de beheereenheid (niet versnipperen), en / of;
  - Snoei- en of maaiafval is verwijderd;
  - Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid;
  - De beheereenheid wordt niet beweid en wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee.
  - **Uitgevoerd beheer (tussenkap en eindkap) uitgevoerd tussen 1 oktober 2019 t/m 14 maart 2020, moet uiterlijk 21 maart 2020 zijn gemeld voor beheerjaar 2020.**
- De landschappelijke verschijningsvorm moet in stand blijven. Bij de bepaling van de verschijningsvorm kan gebruik gemaakt worden van de omschrijvingen van diverse landschapselementen in de Index Landschap. Voor de deelnemers worden informatiebijeenkomsten en velddagen georganiseerd om kennis hieromtrent te verbeteren. Van de deelnemer wordt een proactieve houding verwacht wat nodig is voor het juiste beheer.
- Pakket b en d: gedurende de contractperiode van 6 jaar vindt een tussenkap plaats.
- Pakket c en e: gedurende de contractperiode van 6 jaar vindt een eindkap plaats.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan.
- Branden is in de beheereenheid of in de directe omgeving daarvan niet toegestaan.
- Bemesting is niet toegestaan.
- Slootmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid.
- Als takken of stammen versnipperd worden mogen de snippers niet verwerkt worden in de beheereenheid.

Bijlage 2: Beheereisen- en aanvullende beheervoorschriften behorende bij het beheer-
pakket

Beheerpakketten Limburg

Voor meer informatie over dit beheer en wat u aanvullend kan doen voor meer biodiversiteit: zie de factsheets over deze beheervormen (graft en holle weg, en houtwal) op de website van Natuurrijk Limburg!

Beheerpakketten Limburg

L21 – Beheer van bomenrijen

Beschrijving

Het beheer van bomenrijen wordt toegepast in verschillende landschapselementen zoals lanen en knotbomenrijen.

Beheereisen

- Minimaal 5% tot maximaal 40% van de beheereenheid is gesnoeid in de periode 1 oktober van het vorige kalenderjaar tot 1 maart van dit kalenderjaar. Het overige deel wordt in stand gehouden;
- Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element/ of maaiafval is verwijderd;
- Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid;
De beheereenheid wordt niet beweide en wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee.
- **Uitgevoerd beheer tussen 1 oktober 2019 t/m 14 maart 2020, moet uiterlijk 21 maart 2020 zijn gemeld voor beheerjaar 2020.** Alleen het deel melden dat gesnoeid is.

Aanvullende voorschriften

- Tenminste 10% van de beheereenheid wordt jaarlijks gesnoeid, geknot of afgezet in de periode van 1 oktober tot en met 1 maart;
- Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element;
- Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden;
- Het raster mag niet aan het element bevestigd worden;
- Slootmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid;
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en Jacob kruiskruid (alleen in nieuwe elementen);
- Ongewenste houtsoorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en Ratelpopulier mogen via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling worden bestreden;
- Bemesting is niet toegestaan;
- Niet branden in, of in de directe omgeving van het element.

Voor meer informatie over dit beheer en wat u aanvullend kan doen voor meer biodiversiteit: zie de factsheet over deze beheervorm (factsheet (knot)bomenrijen en griendje) op de website van Natuurrijk Limburg!

Beheerpakketten Limburg

L22 – Pakket Knip- of scheerheg, pakketten a en b

Pakketten

- a) Jaarlijks scheren of knippen
- b) Eenmaal per 2-3 jaar knippen of scheren

Waarom

Heggen zijn al eeuwen te vinden in het Nederlandse cultuurlandschap. Ze komen in heel Nederland voor, maar zijn vooral te vinden rondom dorpen en boerderijen. In Zuid-Limburg en langs de Maas is de knip- en scheerheg ook een karakteristiek landschapselement in het landelijke gebied. Door het regelmatig knippen heeft de heg een strak en recht uiterlijk. Knip- en scheerheggen zijn – mits van voldoende afmetingen - van belang voor de biodiversiteit vanwege hun functie als broedgebied voor struweelvogelsoorten als braamsluiper en kneu en als leefgebied voor vele soorten insecten en daarmee weer als voedselgebied voor vleermuizen als gewone dwergvleermuis en laatvlieger. Ze worden door vleermuizen gebruikt als oriëntatiestructuur.

Het beheer

- Minimaal 20% tot maximaal 100% van de beheereenheid is gesnoeid in de periode 15 juli van het vorige kalenderjaar tot 15 maart van dit kalenderjaar. Het overige deel wordt in stand gehouden;
  - Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element/ of maaiafval is verwijderd;
  - Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid;
  - De beheereenheid wordt niet beweid en wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee.
  - **Uitgevoerd beheer vanaf 16 juli 2019 t/m 14 maart 2020, moet uiterlijk 21 maart 2020 zijn gemeld voor beheerjaar 2020.** Alleen het deel melden dat gesnoeid is.
  - Na het knippen of scheren heeft de heg een minimale hoogte van 0,8 meter en minimale breedte van 1 meter, daarbij mag de heg nooit zo ver terug geknipt worden dat de stam beschadigd wordt. Op het moment dat de heggen een kleinere omvang hebben, hebben zij geen ecologisch doelbereik meer en komen zij niet meer in aanmerking voor een vergoeding vanuit het agrarisch natuurbeheer.
- De landschappelijke verschijningsvorm moet in stand blijven. Bij de bepaling van de verschijningsvorm kan gebruik gemaakt worden van de omschrijvingen van diverse landschapselementen in de Index Landschap. Voor de deelnemers worden informatiebijeenkomsten en velddagen georganiseerd om kennis hieromtrent te verbeteren. Van de deelnemer wordt een proactieve houding verwacht wat nodig is voor het juiste beheer ten bate van doelsoorten;
- Het gebruik van een klepelmaaier is met oog op vorige punt alleen in overleg met veldmedewerker toegestaan;
- De beheereenheid wordt in een cyclus van minimaal eenmaal per 3 jaar en maximaal eenmaal per jaar gesnoeid (geknipt/geschoren), geknot of afgezet in de periode van 15 juli tot en met 15 maart (zie pakketten)
- Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en Jacobskruiskruid (alleen in nieuwe elementen).
- Ongewenste houtsoorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en Ratelpopulier mogen via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling worden bestreden.

Beheerpakketten Limburg

- Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden.
- Het raster mag niet aan het element bevestigd worden.
- Slootmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid.
- Bemesting is niet toegestaan.
- Niet branden in, of in de directe omgeving van het element.

Voor meer informatie over dit beheer en wat u aanvullend kan doen voor meer biodiversiteit: zie de factsheet over deze beheervorm (knip- en scheerheg) op de website van Natuurrijk Limburg!

Beheerpakketten Limburg

L23 – Pakket Struweelhaag

Pakketten

- a) Snoeicyclus 5-7 jaar: het element kan vrij uitgroeien en wordt 1 maal per 5 tot 7 jaar aan drie zijden gesnoeid.
- b) Snoeicyclus > 12 jaar: het element kan vrij uitgroeien en wordt 1 maal per 12 tot 25 jaar afgezet

Waarom

Struweelhagen komen in heel Nederland voor en er zijn vele lokale varianten. Struweelhagen vormen een zeer belangrijk leefgebied voor aan struwelen en zomen gebonden flora en fauna van het cultuurlandschap zoals geelgors, grauwe klauwier en spotvogel. Ze zijn tevens van belang als voedselgebied en migratieroute voor zoogdieren als hazelmuis en bunzing.

Het beheer

- Minimaal 5% tot maximaal 40% van de beheereenheid is gesnoeid in de periode 1 januari – 31 december. Het overige deel wordt in stand gehouden;
  - Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element en/ of maafiafval is verwijderd;
  - Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid;
  - De beheereenheid wordt niet beweid en wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee.
  - **Uitgevoerd beheer vanaf 16 juli 2019 t/m 14 maart 2020, moet uiterlijk 21 maart 2020 zijn gemeld voor beheerjaar 2020.** Alleen het deel melden dat gesnoeid is.
- De landschappelijke verschijningsvorm moet in stand blijven. Bij de bepaling van de verschijningsvorm kan gebruik gemaakt worden van de omschrijvingen van diverse landschapselementen in de Index Landschap. Voor de deelnemers worden informatiebijeenkomsten en velddagen georganiseerd om kennis hieromtrent te verbeteren. Van de deelnemer wordt een proactieve houding verwacht wat nodig is voor het juiste beheer.
- Algemeen: De beheereenheid wordt periodiek gesnoeid, geknot of afgezet, in de periode 15 juli tot 15 maart.
- Pakket a: Na het snoeien heeft de haag een hoogte van tenminste 1,00 meter en een breedte van tenminste 0,8 meter
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en Jacobskruiskruid (alleen in nieuwe elementen).
- Ongewenste houtsoorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en Ratelpopulier mogen via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling worden bestreden.
- Bemesting is niet toegestaan.
- Niet branden in, of in de directe omgeving van het element.
- Het gebruik van een klepelmaaier is niet toegestaan.
- Het snoeien kan gecombineerd worden met het vlechten van de haag.
- Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.
- Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden.
- Het raster mag niet aan het element bevestigd worden.
- Slootmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid.

Bijlage 2: Beheereisen- en aanvullende beheervoorschriften behorende bij het beheer-
pakket

Beheerpakketten Limburg

Voor meer informatie over dit beheer en wat u aanvullend kan doen voor meer biodiversiteit: zie de factsheet over deze beheervorm (struweelhaag) op de website van Natuurrijk Limburg!

Beheerpakketten Limburg

L24 - Pakket Struweelrand

Waarom

Struweelranden kunnen zich ontwikkelen vanuit een extensief beheerde situatie, of aangeplant worden. Afhankelijk van het beheer kunnen randen ontstaan die gedomineerd worden door ruigtekruiden, struiken of een combinatie van beide. Kenmerk van een struweelrand is dat deze zowel vrijliggend, als aansluitend aan een ander element kan liggen. Struweelranden zijn van groot belang voor de biodiversiteit vanwege hun functie als leefgebied voor vele soorten: vogels als braamsluiper, patrijs, geelgors, spotvogel, voor zoogdieren als de hazelmuis en (in combinatie met een aanliggende pool) amfibieën als boomkikker.

Het beheer

- Minimaal 5 % tot maximaal 40% van de beheereenheid is gesnoeid en/of gemaaid in de periode 1 januari – 31 december Het overige deel wordt in stand gehouden;
  - Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element (niet versnipperen) en/of maaiafval is verwijderd [activiteit 24];
  - Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid;
  - De beheereenheid wordt niet beweid. **Uitgevoerd beheer vanaf 16 juli 2019 t/m 14 maart 2020, moet uiterlijk 21 maart 2020 gemeld zijn voor beheerjaar 2020.** Alleen het deel melden dat gesnoeid is.
- In goed overleg tussen deelnemer en veldmedewerker/expert kunnen activiteiten tussentijds bijgesteld worden. Dit gebeurt op basis van nieuwe inzichten ten aanzien van het ecologisch doelbereik die gedurende de beheerperiode opgedaan worden door zowel deelnemer als het collectief. De deelnemers trekken in het collectief gezamenlijk op om inzichten en kennis op te doen en te delen;
- Het deel van de rand met kruidachtige begroeiing mag maximaal 1 maal per 5 jaar worden gemaaid waarbij het maaisel wordt afgevoerd.
- Snoeihout mag op stapels of rillen in het element worden verwerkt voor zover dat het element en de begroeiing niet schaadt
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en Jacobskruiskruid (alleen in nieuwe elementen).
- Ongewenste houtsoorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en Ratelpopulier mogen via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling worden bestreden.
- Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden.
- Bemesting is niet toegestaan.
- Niet branden in, of in de directe omgeving van het element.
- Sloopmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid.

Voor meer informatie over dit beheer en wat u aanvullend kan doen voor meer biodiversiteit: zie de factsheet over deze beheervorm (struweelrand) op de website van Natuurrijk Limburg!

Beheerpakketten Limburg

L25 – Beheer van bomen op landbouwgrond

Waarom

Solitaire bomen zijn kenmerkend en vaak heel beeld bepalend voor het agrarisch landschap.

Solitaire bomen zijn ook van groot belang voor de biodiversiteit vanwege hun functie als broedplek voor vogels zoals steenuil, torenvalk en ransuil. Ook zijn ze van belang als oriëntatiestructuur voor vleermuizen als rosse vleermuis en laatvlieger.

Het beheer

- Minimaal 5% tot maximaal 100% van de beheereenheid is jaarlijks gesnoeid in de periode 15 juli van het vorige kalenderjaar tot 15 maart van dit kalenderjaar. Het overige deel wordt in stand gehouden;
  - Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element en/ of maaiafval is verwijderd;
  - Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid.
  - Er wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee.
  - **Uitgevoerd beheer vanaf 16 juli 2019 t/m 14 maart 2020, moet uiterlijk 21 maart 2020 zijn gemeld voor beheerjaar 2020.** Alleen het deel melden dat gesnoeid is.
- De landschappelijke verschijningsvorm moet in stand blijven. Bij de bepaling van de verschijningsvorm kan gebruik gemaakt worden van de omschrijvingen van diverse landschapselementen in de Index Landschap. Voor de deelnemers worden informatiebijeenkomsten en velddagen georganiseerd om kennis hieromtrent te verbeteren. Van de deelnemer wordt een proactieve houding verwacht wat nodig is voor het juiste beheer.
- Dit pakket is bedoeld voor bomen die in een terrein staan dat als landbouwgrond in gebruik is, zoals solitaire bomen en knotbomen;
- Voor solitaire bomen geldt: jonge bomen worden gemiddeld eenmaal per 5 jaar gesnoeid, en oudere bomen gemiddeld eenmaal per 10 jaar. Bij oudere bomen kan het snoeien zich beperken tot het verwijderen van dood hout (indien noodzakelijk). Na het snoeien is de lengte van de kroon minimaal 2/3 van de totale hoogte van de boom;
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en Jacobskruiskruid (alleen in nieuwe elementen);
- Ongewenste houtsoorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en Ratelpopulier mogen via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling worden bestreden;
- Niet branden in, of in de directe omgeving van het element;
- Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element;
- Slootmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid;
- De bomen mogen niet worden beschadigd door vee. Jonge bomen in een weiland (boomdijk) zijn voorzien van een boomkorf of zijn uitgerasterd. Het raster mag niet aan het element bevestigd worden.

Beheerpakketten Limburg

L26 – Pakket Half- en hoogstamboomgaard

Waarom

Een half- of hoogstamboomgaard is een boomgaard of boomweide met fruitrassen of notenbomen. Overall in Nederland komen half- en hoogstamboomgaarden voor, vooral als onderdeel van het boerenerf. Hier werden vroeger vrijwel altijd de koeien of jongvee geweid. Ook bij landgoederen en buitenplaatsen waren vaak (grootschalige) boomgaarden te vinden. Half- en hoogstamfruitboomgaarden zijn niet alleen landschappelijk van grote waarde, maar hebben vaak ook grote ecologische waarde door het voorkomen van in holten broedende vogels als steenuil. Daarnaast zijn ze ook van belang als broedgebied voor soorten als grauwe klauwier, diverse soorten spechten en kramsvogel en als leefgebied voor zoogdieren als bunzing, mits elementen als struwelen en oude loofbossen ook aanwezig zijn in de directe omgeving, en ook de grasmat vonder de hoogstamboomgaard kruiden- en bloemrijk is.

Verschijningsvorm

Tot een hoogstamboomgaard wordt gerekend een perceel met een dichtheid van 50-150 autochtone fruitbomen die met een gelijkmatige afstand over het gehele perceel verspreid zijn. Alle grasland, verder dan 9 meter vanaf de stam van de boom gemeten, hoort niet bij de boomgaard. Zie verder ook de factsheet over deze beheervorm (hoogstamboomgaard) op de website van Natuurrijk Limburg.

Het beheer

- Minimaal 25% tot maximaal 100% van de beheereenheid is jaarlijks gesnoeid in de periode 15 juli van het vorige kalenderjaar tot 15 maart van dit kalenderjaar. Het overige deel wordt in stand gehouden;
  - Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element en/ of maaiafval is verwijderd;
  - Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid.
  - **Uitgevoerd beheer vanaf 16 juli 2019 t/m 14 maart 2020, moet uiterlijk 21 maart 2020 zijn gemeld voor beheerjaar 2020.** Alleen het deel melden dat gesnoeid is.
- Omdat de hoogstamboomgaard ecologisch wat op moet leveren om voor vergoeding in aanmerking te komen is het van belang dat u samen met de veldmedewerker bekijkt welk beheer voor de boomgaard noodzakelijk is;
- De deelnemers trekken in het collectief gezamenlijk op om inzichten en kennis op te doen en te delen met de bedoeling hoogstamboomgaarden voor biodiversiteit maximaal meerwaarde te geven. In goed overleg tussen deelnemer en veldmedewerker kunnen activiteiten tussentijds bijgesteld worden. Dit gebeurt op basis van nieuwe inzichten ten aanzien van het ecologisch doelbereik die gedurende de beheerperiode opgedaan worden door zowel deelnemer als het collectief;
- Indien het appel of peer betreft wordt de boom tenminste eenmaal per 2 jaar gesnoeid. Andere soorten enkel vorm- of onderhoudsnoei indien nodig;
- Snoeiwerkzaamheden dienen vooral te worden verricht in herfst of winter;
- Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element;
- De stam van de hoogstamfruitboom mag niet beschadigd worden door vee. Het raster mag niet aan de boom bevestigd worden. Jonge bomen in een weiland met vee zijn voorzien van een boomkorf;

Beheerpakketten Limburg

- De onderbegroeiing wordt jaarlijks beweide, of de boomgaard wordt jaarlijks gemaaid waarbij het maaisel wordt afgevoerd, voor goed beheer van de onderbegroeiing liggen belangrijke kansen en opgaven om de hoogstamboomgaard ecologisch waardevol te laten zijn;
- Bemesting met drijfmest, ruige mest (geen pluimveemest) of kalk is toegestaan;
- Bij bemesten van de boomgaard worden de fruitbomen en wortels niet beschadigd
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en Jacob kruiskruid;
- Niet branden in, of in de directe omgeving van het element;
- Een hoogstamboomgaard heeft een dichtheid van minimaal 50 en maximaal 150 bomen per hectare en bestaat uit fruitbomen met een aandeel van maximaal 10% walnoten. Een hoogstamboomgaard is in een cluster geplant en duidelijk afgescheiden van de omgeving (te zien doordat de bomen gemiddeld maximaal 9 meter uit de erfafscheiding staan.

Voor meer informatie over dit beheer en wat u aanvullend kan doen voor meer biodiversiteit: zie de factsheet over deze beheervorm (hoogstamboomgaard) op de website van Natuurrijk Limburg!

Beheerpakketten Limburg

L27 – Pakket Hakhoutbosje

Pakketten

- a) Droog hakhoutbosje (zomereik, wintereik, berk en haagbeuk dominant)
- b) Vochtig en nat hakhoutbosje (zwarte els en/of gewone es dominant)

Waarom

Boeren hebben al eeuwenlang behoefte aan hout voor allerlei doeleinden. Het kan hierbij gaan om brandhout, staken voor de groentetuin of hout voor gereedschapsstelen. Dit soort bosjes wordt in de volksmond ook wel geriefhoutbosjes genoemd. Dergelijke bosjes worden van oudsher als hakhout beheerd. Hakhoutbosjes zijn van groot belang voor de biodiversiteit vanwege hun functie als leefgebied voor vogelsoorten als ransuil, torenvalk, grote lijster, zomertortel en roek en zoogdieren als bunzing. Belangrijk is dat nesten van zwarte kraai en ekster ongestoord aanwezig zijn in het gebied, omdat die gebruikt worden door bijvoorbeeld torenvalk, boomvalk en ransuil. Aanwezigheid van overstaanders verhoogt de ecologische waarde.

Het beheer

- Minimaal 5% tot maximaal 40% van de beheereenheid is gesnoeid in de periode 1 oktober van het vorige kalenderjaar tot 15 maart van dit kalenderjaar. Het overige deel wordt in stand gehouden
  - Snoeiafval op rillen leggen in de beheereenheid (niet versnipperen) of verwijderen en / of maaiafval verwijderen
  - Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid
  - De beheereenheid wordt niet beweid en wordt gevrijwaard voor vee.
  - **Uitgevoerd beheer vanaf 1 oktober 2019 t/m 14 maart 2020, moet uiterlijk 21 maart 2020 zijn gemeld voor beheerjaar 2020.** Alleen het deel melden dat gesnoeid is.
- De landschappelijke verschijningsvorm moet in stand blijven. Bij de bepaling van de verschijningsvorm kan gebruik gemaakt worden van de omschrijvingen van diverse landschapselementen in de Index Landschap. Voor de deelnemers worden informatiebijeenkomsten en velddagen georganiseerd om kennis hieromtrent te verbeteren. Van de deelnemer wordt een proactieve houding verwacht wat nodig is voor het juiste beheer.
- Minimaal 80% van de oppervlakte van het bosje wordt als hakhout beheerd en periodiek afgezet in een cyclus van eenmaal in de 6 – 25 jaar. Dit wordt vastgelegd in het beheerplan voor het betreffende element;
- Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt.
- Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.
- Bemesting is niet toegestaan.
- Slootmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid.
- Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden.
- Het raster mag niet aan het element bevestigd worden.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en Jacobskruiskruid (alleen in nieuwe elementen).
- Ongewenste houtsoorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en Ratelpopulier mogen via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling worden bestreden.

Bijlage 2: Beheereisen- en aanvullende beheervoorschriften behorende bij het beheerpakket

Beheerpakketten Limburg

→ Niet branden in, of in de directe omgeving van het element.

Voor meer informatie over dit beheer en wat u aanvullend kan doen voor meer biodiversiteit: zie de factsheet over deze beheervorm (hakhoutbosje) op de website van Natuurrijk Limburg!

Beheerpakketten Limburg

L28 – Pakket Griendje

Waarom

In bepaalde delen van het land, was het verbouwen van wilgen lange tijd vrij gebruikelijk in vooral moerassige streken. Deze wilgen werden op enige tientallen centimeters boven de grond afgezet in een 4-6 jarige cyclus. Het hier vanaf komend hout (vaak wilgentenen genoemd) werd o.a. gebruikt als rijshout ter bescherming van waterkeringen. Deze wilgengrienden zijn ook nu nog in het landschap terug te vinden en het eraf komend hout wordt nog steeds gebruikt voor rijshout, maar kent inmiddels ook modernere toepassingen als tuinschermen etc. Griendjes zijn onder andere van belang voor de biodiversiteit vanwege hun functie als leefgebied voor zoogdieren als de bunzing en vogels zoals gekraagde roodstaart en ransuil, mits er overstaanders in de vorm van hoge of oude bomen aanwezig zijn. Belangrijk is dat nesten van zwarte kraai en ekster ongestoord aanwezig zijn in het gebied, omdat die gebruikt worden door bijvoorbeeld ransuil en boomvalk.

Het beheer

- Minimaal 5% tot maximaal 40% van de beheereenheid is gesnoeid in de periode 1 oktober van het vorige kalenderjaar tot 15 maart van dit kalenderjaar. Het overige deel wordt in stand gehouden;
  - Snoeiafval op rillen leggen in de beheereenheid (niet versnipperen) of verwijderen en / of maaiafval verwijderen;
  - Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid;
  - De beheereenheid wordt niet beweid en wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee.
  - **Uitgevoerd beheer vanaf 1 oktober 2019 t/m 14 maart 2020, moet uiterlijk 21 maart 2020 zijn gemeld voor beheerjaar 2020.** Alleen het deel melden dat gesnoeid is.
- De landschappelijke verschijningsvorm moet in stand blijven. Bij de bepaling van de verschijningsvorm kan gebruik gemaakt worden van de omschrijvingen van diverse landschapselementen in de Index Landschap. Voor de deelnemers worden informatiebijeenkomsten en velddagen georganiseerd om kennis hieromtrent te verbeteren. Van de deelnemer wordt een proactieve houding verwacht wat nodig is voor het juiste beheer.
- Het element bestaat uit inheemse wilgensoorten en wordt geheel als griend beheerd en periodiek, tenminste eenmaal per 5 jaar, afgezet.
- Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt.
- Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.
- Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden.
- Het raster mag niet aan het element bevestigd worden.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en Jacobskruiskruid (alleen in nieuwe elementen).
- Ongewenste houtsoorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en Ratelpopulier mogen via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling worden bestreden.
- Bemesting is niet toegestaan.
- Sloopmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid.
- Niet branden in, of in de directe omgeving van het element.

Bijlage 2: Beheereisen- en aanvullende beheervoorschriften behorende bij het beheerpakket

Beheerpakketten Limburg

Voor meer informatie over dit beheer en wat u aanvullend kan doen voor meer biodiversiteit: zie de factsheet over deze beheervorm (factsheet (knot)bomenrijen en griendje) op de website van Natuurrijk Limburg!

Beheerpakketten Limburg

L29 - Pakket Bosje

Waarom

Een bosje is een vlakvormige houtopstand die vroeger vaak aangeplant en beheerd werd als hakhout, maar doorgeschoten is en niet meer als hakhout wordt beheerd. Dergelijke bosjes komen in veel gebieden in Nederland voor. Bosjes zijn - zeker in combinatie met aanliggende zomen en/of kruidenrijke perceelranden - van belang voor de biodiversiteit als leefgebied voor vogels als geelgors (gebruikt de bomen als zangplek), grote lijster, gekraagde roodstaart, torenvalk en ransuil en zoogdieren als gewone dwergvleermuis en laatvlieger, mits er overstaanders in de vorm van hoge of oude bomen aanwezig zijn. Belangrijk is dat nesten van zwarte kraai en ekster ongestoord aanwezig zijn in het gebied, omdat die gebruikt worden door bijvoorbeeld ransuil en boomvalk.

Het beheer

- Minimaal 5 % tot maximaal 40% van de beheereenheid is gesnoeid in de periode 1 oktober van het vorige kalenderjaar tot 15 maart van dit kalenderjaar. Het overige deel wordt in stand gehouden;
  - Snoeiafval op rillen leggen in de beheereenheid (niet versnipperen) of verwijderen en/ of maaiafval verwijderen;
  - Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid;
  - De beheereenheid wordt niet beweid en wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee.
  - **Uitgevoerd beheer vanaf 16 juli 2019 t/m 14 maart 2020, moet uiterlijk 21 maart 2020 zijn gemeld voor beheerjaar 2020.** Alleen het deel melden dat gesnoeid is.
- Het element wordt beheerd als bos met hoog opgaande bomen. De landschappelijke verschijningsvorm moet in stand blijven. Bij de bepaling van de verschijningsvorm kan gebruik gemaakt worden van de omschrijvingen van diverse landschapselementen in de Index Landschap. Voor de deelnemers worden informatiebijeenkomsten en velddagen georganiseerd om kennis hieromtrent te verbeteren. Van de deelnemer wordt een proactieve houding verwacht wat nodig is voor het juiste beheer.
- Randen van het element worden als hakhout beheerd met een cyclus van eens in de 6 – 25 jaar. In de beheerplanperiode gebeurt dit volgens een beheerplan voor het betreffende element dat wordt opgesteld in overleg met de veldmedewerker;
- Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt.
- Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.
- Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden.
- Het raster mag niet aan het element bevestigd worden.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en Jacobskruiskruid (alleen in nieuwe elementen).
- Ongewenste houtsoorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en Ratelpopulier mogen via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling worden bestreden.
- Bemesting is niet toegestaan.
- Slootmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid.
- Niet branden in, of in de directe omgeving van het element.

Bijlage 2: Beheereisen- en aanvullende beheervoorschriften behorende bij het beheerpakket

Beheerpakketten Limburg

Voor meer informatie over dit beheer en wat u aanvullend kan doen voor meer biodiversiteit: zie de factsheet over deze beheervorm (hakhoutbosje) op de website van Natuurrijk Limburg!

Beheerpakketten Limburg

R31 – Pakket Insectenrijk graslandbeheer, pakketten a en b

Pakketten

- a) Insectenrijk graslandbeheer Roerdal: Basis
- b) Insectenrijk graslandsbeheer Roerdal: Plus

Waarom

Het beheer is primair gericht ten behoeve van de instandhouding (dus niet ontwikkeling) van een kruidenrijke vegetatie met daarin de kensoort Grote pimpernel. In deze graslanden zijn verder veel mieren nesten aanwezig (knoopmieren, de soorten gewone steekmier en moerassteekmier). Het beheer is gericht op het uitbreiden van de populatie Donker pimpernelblauwtje in het Roerdal.

Het beheer

- Beweiding is van 1 januari tot 15 september niet toegestaan;
  - Van 15 september tot en met 31 december is beweiding toegestaan met maximale veebezetting 2 GVE-ha;
  - Minimaal 4 verschillende indicatorsoorten uit [lijst b](#) zijn in transect aanwezig in de periode x tot y (groeiseizoen);
  - *Pakket a*: Het grasgewas wordt in periode 1 mei tot 1 juni geogst op de gehele beheereenheid;
  - *Pakket a*: Het grasgewas wordt in periode 15 september tot 1 januari geogst op minimaal 60 tot maximaal 75% van de beheereenheid;
  - *Pakket b*: Het grasgewas wordt in periode 15 september tot 1 januari geogst op minimaal 40 tot maximaal 50% van de beheereenheid;
  - Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid.
- *Pakket a*: De beheereenheid wordt niet bemest en er wordt geen bagger opgebracht.
- *Pakket b*: Gefaseerd maaien: ieder jaar wordt 50% van het perceel gemaaid in de periode van 15 september tot 1 januari, waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Het daaropvolgende jaar wordt de andere 50% van de beheereenheid gemaaid in de periode 15 september tot 1 januari, waarbij eveneens het maaisel wordt afgevoerd.
- *Pakket b*: Bemesting is niet toegestaan, met uitzondering van instandhoudingsbemesting met kalk of ruige mest, uitgezonderd kippenmest.
- Buiten de aangegeven periodes is maaien niet toegestaan.
- Het grasland mag niet gescheurd, gefreesd, geploegd of heringezaaid worden.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring, haagwinde, heermoes, kleeftkruid en Jacob kruiskruid.
- Beweiding is toegestaan in de periode 15 september tot 1 januari met maximaal 2 GVE per hectare. Buiten deze periode is beweiding niet toegestaan;
- In goed overleg tussen deelnemer en veldmedewerker kunnen activiteiten tussentijds bijgesteld worden. Dit gebeurt op basis van nieuwe inzichten ten aanzien van het ecologisch doelbereik die gedurende de beheerperiode opgedaan worden door zowel deelnemer als het collectief. De deelnemers trekken in het collectief gezamenlijk op om inzichten en kennis op te doen en te delen.

Beheerpakketten Limburg

Z39 – GLB: Bouwland voor hamster

Dit perceel geeft u op voor uw vergroening.